

mišljenja i komentari

Krivo usmjerena strogost

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

Sjećam se svojih mladih dana – ah, davno je to bilo – kad sam se kao vojnik našao u jednoj maloj, no trebalo bi biti elitnoj postrojbici Jugoslavenske narodne armije. Dakle, bilo nas je samo jedan vod (40-tak vojnika), koji je vodio jedan mlađi časnik (zastavnik). Disciplina na visini: iz spavaonice ne smiješ izaći bez kape na glavi, a na red te zove ako češće igraš odbojku nego košarku. Naš je zastavnik Josipović (tako mu je bilo ime) muku mučio što su na doručku, ručku ili večeri neki vojnici radije sjedili s nekim, a ne s drugim – trebali su sjediti na klupi onako kako su stajali u stroju. “U Sovjetskom Savezu vojnik jede na zapovijed i prestaje jesti na zapovijed”, znao bi govoriti. Šteta što tako što ne piše u našem PS-u (pravilima službe), ali što češ, PS vrijedi kako za vojnike tako i za njihove nadređene. Naš zastavnik mogao je biti još i bolji, ali život je onakav kakav jest – nitko ne može do kraja razumjeti istinski ambiciozne ljude.

I što se dogodilo s takvom armijom? Što se dogodilo s vojskom u kojoj je svaki vojnik u svakoj prilici morao nositi kapu, i to na propisan način (dva prsta iznad lijevog i tri prsta iznad desnog uha)? Zna se: drugu po veličini vojsku na Europi zaustavila je šačica policajaca kod Vukovara. Koji nisu ni nosili kapu. Vukovar, Vukovar...

Sjećanja mi naviru, ali zašto baš sada? Reći ću vam po istini: na pisanje ovog članka potakla me jedna recenzija i – još gore – stav recenzenta.

Ljutim se na recenzenta, a recenzent se ljuti na mene ili – točnije – ljuti se na jednog drugog autora prije mene koji nije htio prihvatiti sve njegove primjedbe. Zašto nije? Teško mi je suditi jer nisam vidio ni recenziju ni recenzirani tekst, no ipak znam da kako može pogriješiti autor, tako može pogriješiti i recenzent. Na kraju postoji urednik koji bi trebao o svemu odlučiti, a i autor bi u svome interesu trebao biti maksimalno kooperativan, jer zna se: piše li nešto krivo, nitko neće pitati tko je to uređivao ni tko je to recenzirao, nego tko je to napisao. Uostalom, i zakon o autorskom pravu je jasan: bez autorova pristanka ništa se ne može pod njegovim imenom objaviti, a autoru se daje čak i pravo – kao krajnju mjeru – da bez ikakvog obrazloženja u zakonskom roku uništi nakladu svoga djela.

No kako bilo da bilo, prošli autor, a valjda ni urednik, nije htio prihvatiti sve primjedbe, pa sad recenzent puše na hladno: inzistira da se sve njegove primjedbe bespogovorno prihvate.

Uzmem recenziju pa čitam. Recenzija kao recenzija: u trećini primjedaba recenzent ima pravo, u trećini krivo, a u trećini predlaže rješenja koja su možda bolja, možda gora – kako se uzme – pa ih je bolje ne prihvatiti. Štoviše, u jednoj me primjedbi recenzent uvjerava da imam krivo, a očito je – iz formule! – da imam pravo. Zar i to moram prihvatiti?

Očito moram. Radi mira u kući. Ili, bolje rečeno, zato što su neki naši kolege – čini se – viši po činu od drugih. Tko im je dao čin? Dali su ih sami sebi.

Nije moj recenzent jedini. Ima takvih još, i starih i mladih. Onih koji misle da su svu pamet svijeta popili, da samo oni znaju kemiju i da su svi drugi kemičari nesvršeni studenti. Pa onda dijele packe i ocjenjuju udžbenike i monografije svojih kolega kao seminarske radnje. Kada je svojedobno izašla knjiga eseja *Nove Slike iz kemije*, kojoj sam imao čast biti urednikom, svaki je autor dobio od jednog našeg uglednika pismo u kojem mu dotični spočitava što ne valja u njegovom uratku. Još je samo ocjena nedostajala!

Profesori su općenito, a na fakultetu posebno, navikli da ih se sluša. Pa se onda čude kad njihovi kolege, mnogi u visokim zvanjima i godinama, ne žele činiti sve što im se kaže, jer – valjda – imaju i svoju pamet. No nije sve samo u tome.

Pogledamo malo bolje recenziju o kojoj je riječ. Recenzent se recimo okomio na “problem” pripada li mravlja kiselina skupini masnih kiselina ili ne (što je čisto formalna stvar), a s druge se pak strane nije potrudio da provjeri ovisi li stupanj disocijacije o koncentraciji. I sve tako, uvijek i na svakom mjestu: pomislimo samo koliku su energiju naši kemičari potrošili na to piše li se “molekularan”, “molekulski” ili “molekulni”, “cian” ili “cijan”, “olovni” ili “olovov”, “rengenski”, “rendgenski” ili “rentgenski”. I što je najgore, takvi misle da na tim riječima leži kemija. Kako što je moj zastavnik iz Dimitrograd mislio da cijela armija počiva na ispravnom nošenju kape.

I što na kraju reći? Više od tog sitničarenja i svađanja s recenzentima boli me kad vidim na što je došla naša kemija. Na prepucavanje oko riječi, na hrustanje tko više zna kemiju, tko je prvi a tko drugi hrvatski kemičar. Bože moj, kamo smo došli! Umjesto da znanost bude izraz slobode ljudskog duha, mi je spuštamo na razinu zastavnika Josipovića. I još niže.